Under romartiden föddes en pojke som fick namnet Jesus. Jesus föddes i Betlehem som låg i den romerska provinsen Palestina.

När Jesus blivit vuxen vandrade han omkring bland människorna i Palestina och berättade om hur Gud ville att människor skulle vara mot varandra. Berättelser om Jesus och hans budskap skrevs ner och spreds runt hela Medelhavet. Berättelserna förändrade många människors liv och efter några hundra år hade en ny religion skapats – kristendomen.

KRISTENDOM

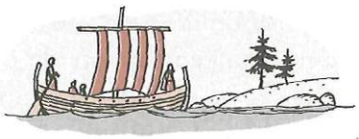

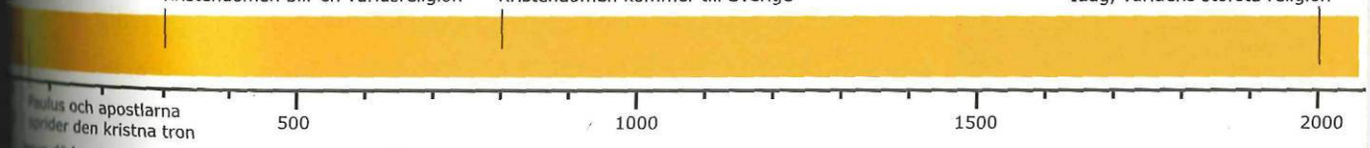

Jesus död och uppståndelse

Flickor får för första gången nattvarden i en katolsk kyrka i Jerusalem. Inom katolska kyrkan kallas det den första heliga kommunion. Flickorna och pojkarna är då cirka 10 år gamla och undervisats i den katolska läran i 3 år.

Kristendomens skrift

Bibeln

Kristendomens heliga skrift är Bibeln. Den består av två delar:

1. Gamla testamentet

I Gamla testamentet berättas om den historiska bakgrunden till den kristna tron. Gamla testamentet är samma texter som i judisk tradition kallas Tanach. Gamla testamentet skrevs ursprungligen på hebreiska, och innehåller 39 böcker.

2. Nya testamentet

I Nya testamentet utvecklas och förklaras vad kristen tro innebär. Därför är Nya testamentet den mest betydelsefulla delen av Bibeln för kristna. Nya testamentet skrevs ursprungligen på grekiska, och innehåller 27 böcker.

OLIKA UPPFATTNINGAR OM BIBELN

Människor har ofta olika åsikter, och så även om Bibeln.

- Några få kristna tror att Bibeln är skriven av Gud och därför bokstavligt sann.
- De flesta kristna ser Bibeln som en bok med olika tankar om Gud. Men de tror inte att den är skriven av Gud, utan av människor.
- Andra ser Bibeln som en helt vanligt bok, som inte betyder mer än alla andra gamla böcker från denna tid.

Olika slags texter i Gamla och Nya testamentet

I Gamla testamentet finns texter av skiftande slag: myter, historiska berättelser, lagar, psalmer, ordspråk, profetior och poesi.

Texterna i Nya testamentet är mer lika varandra. Förenklat kan man säga att Nya testamentet innehåller:

1. Berättelser om Jesus och hans lärjungar.
2. En beskrivning av vad som hände med apostlarna efter Jesu död.
3. Brev som tar upp hur kristna ska leva och tro.
4. En berättelse om vad som händer med världen vid tidernas slut.

MATTEUS	MARKUS	LUKAS	JOHANNES	APOSTLA-GÄRNING-ARNA	PAULUS BREV	UPPEN-BARELSE-BOKEN

Nya testamentet

De fyra evangelierna

Matteusevangeliet, Markusevangeliet, Lukasevangeliet, Johannesevangeliet
Så heter de första fyra böckerna i Nya testamentet. Evangelierna är skrivna av människor som levde nära Jesus. De var hans vänner och lärjungar. Jesus skrev själv inga av de texter som finns med i Nya testamentet.

Evangelium betyder glatt budskap. Författarna till evangelierna ansåg att berättelsen om Jesus innehöll ett glatt budskap. Eftersom författarna ville sprida kunskapen om Jesus och hans budskap skrev de på grekiska, det språk som många människor i Medelhavsområdet förstod. Hade de skrivit på arameiska, det språk som Jesus talade, hade inte så många kunnat läsa och förstå texterna.

Matteusevangeliet med Bergspredikan

Matteusevangeliet blev färdigt på 80-talet, och författaren kan ha varit en av Jesu lärjungar, tullindrivaren Matteus.

I Matteusevangeliet (Kap 5–7) finns en predikan som heter *Bergspredikan*, och där finns de mest kända och centrala tankarna hos Jesus. Här är några som du kanske känner igen?

1. Om någon slår dig på högra kinden, så vänd också den andra till honom.
2. Varför ser du flisan i din broders öga när du inte märker bjälken i ditt eget?
3. Allt vad ni vill att människorna skall göra för er skall ni göra för dem.

Matteus symbol är en människa – här med änglavingar. Bilden är hämtad ur en bönbok från början av 1500-talet.

Bönen Vår fader (Fader vår)

I *Bergspredikan* lärde Jesus människorna hur de skulle be, och den bönen återkommer varje gång gudstjänst firas. Förr hette den *Fader vår*, idag heter den *Vår fader*. År 2000 kom en ny översättning av Bibeln till svenska, och då fick bönen namnet Vår Fader.

Markusevangeliet

Antagligen är *Markusevangeliet* det äldsta evangeliet, det skrevs på 60-talet. Forskarna vet inte säkert vem författaren är, bara att han har levt nära Jesus och de tolv lärjungarna som följde Jesus. Det kan ha varit den Markus som var vän och medarbetare till lärjungen Petrus.

Markus symbol är lejonet. Lejonet påminde om Jesu uppståndelse på den tredje dagen. Enligt en gammal sägen vaknade lejonungar till liv först på tredje dagen.

Lukasevangeliet med Jesu födelseberättelse

Lukasevangeliet är förmodligen skrivet på 80-talet av en läkare som hette Lukas. Lukas är noggrann med detaljerna, och kanske är det typiskt för en naturvetare och läkare?

I Lukasevangeliets första och andra kapitel finns berättelsen om Jesu födelse.

Det är en fantastisk och overklig händelse som beskrivs: Maria blir med barn trots att hon aldrig varit tillsammans med en man. Efter att ha fött Jesus förblir hon oskuld. Den här typen av födelseberättelser finns i flera religioner och vill bland annat visa på att en speciell person har fötts.

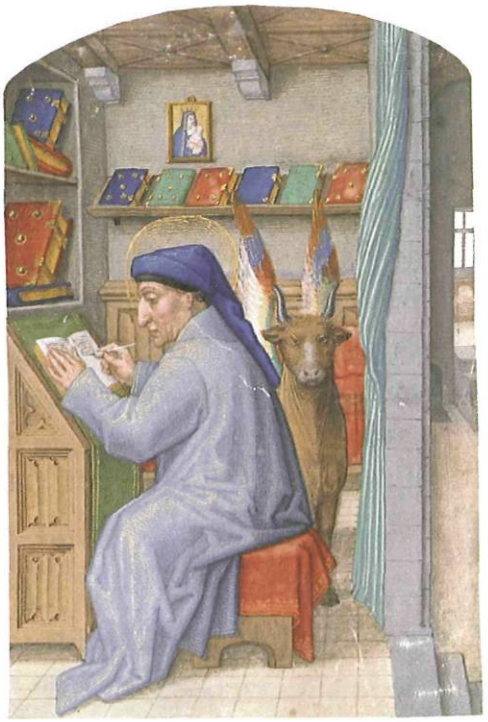

Lukas symbol är oxen. Oxen ska påminna om Jesu död på korset. Jesus offrades på samma sätt som oxar offrades i templet.

Johannesevangeliet är annorlunda

Johannesevangeliet är skrivet omkring år 100 av en okänd författare. Men som alltid finns det gissningar, och kanske var det en av Jesu lärjungar, Johannes.

Det fjärde evangeliet, *Johannesevangeliet*, är annorlunda. Johannes berättar om ungefär samma händelser som de andra, men i en annan ordning och på ett annat sätt. Han är poetisk och beskriver Gud som ljus. Johannes är mystikern, det vill säga en som ägnar sig åt det gåtfulla.

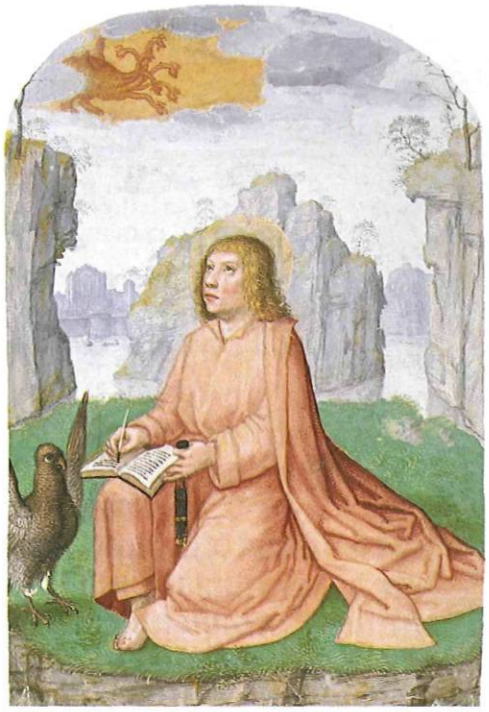

Johannes symbol är örnen. Örnens flykt är symbol för Jesu himmelsfärd.

Apostlagärningarna

Efter evangelierna följer den bok som heter *Apostlagärningarna*. Apostlarna var de tolv lärjungarna.

Apostlagärningarna berättar om vad apostlarna gjorde efter Jesu död.

Efter Jesu död och uppståndelse samlades nämligen apostlarna i Jerusalem för att bestämma hur de bäst skulle kunna följa det som Jesus hade lärt dem. Tillsammans bildade de den första kristna församlingen i Jerusalem och började predika. Det var många människor som trodde på budskapet att Jesus var Guds son och som ett tecken på att de ville tillhöra den kristna församlingen lät de döpa sig.

"Så älskade Gud världen
att han gav den sin ende son,
för att de som tror på honom
inte skall gå under
utan ha evigt liv."

(Johannesevangeliet 3:16)

Paulus brev

Paulus är den person som står som författare till de flesta böckerna i Nya testamentet. Dessa böcker kallas för brev.

Paulus var från början fiende till de första kristna och hette då Saul. Han hatade de kristna. Men efter en ljusupplevelse ändrades allt. I ljusskenet såg han Jesus som frågade Saul varför han förföljde honom. Saul kom senare att kallas för Paulus och blev den person som allra mest kom att sprida budskapet om att Jesus var Guds son.

Paulus reste runt i hela Medelhavsområdet och talade i synagogorna om att Jesus var den Messias judarna väntade på. Några judar började tro på Jesus och bildade med Paulus hjälp en kristen församling. Men många judar övertygades inte, och de behöll sin judiska tro. Än idag väntar judarna på Messias.

När en ny kristen församling hade bildats reste Paulus vidare till en annan ort. Därifrån höll han kontakt med de nyblivna kristna genom att skriva brev till dem. Den ort eller den person som brevet skickades till gav namn åt brevet. Så brevet till staden Korinth heter Korinthierbrevet och det till Rom heter Romarbrevet. Hade detta hänt i Sverige kanske breven skulle fått heta Trollhättebrevet eller Uppsalabrevet.

Uppenbarelseboken

Bibelns sista bok heter *Uppenbarelseboken* och handlar om striden mellan Gud och Satan vid tidernas slut. Den berättar också om vilka svårigheter som mötte de första kristna.

Men Uppenbarelsebokens författare ser ljust på framtiden, för det onda ska besegras, och han säger: "Jag såg en ny himmel och en ny jord".

SAMMANFATTNING

- Den kristna Bibeln består av två huvuddelar, Gamla och Nya testamentet.
- Nya testamentet är kristendomens grundtext, och där finns de centrala tankegångarna i kristen tro beskriven.
- Nya testamentet innehåller:
  1. Berättelser om Jesus och hans lärjungar i de fyra evangelierna Matteus-, Markus-, Lukas- och Johannesevangeliet.
  2. Apostlagärningarna som innehåller en beskrivning av den först tiden efter Jesu död och uppståndelse.
  3. Brev om hur kristna ska leva och tro. De flesta breven skrevs av en man som hette Paulus.
  4. En skildring av tidernas slut i Uppenbarelseboken.

UPPGIFTER

Frågor på texten

1. Vilka två delar består den kristna Bibeln av?
2. I vilken del utvecklas och förklaras den kristna tron?
3. Vad heter de fyra första böckerna i Nya testamentet?
4. Vad heter den predikan som innehåller de mest centrala tankarna hos Jesus?
5. Vad heter den bön som Jesus lärde människorna?
6. Hur gick Jesu födelse till enligt berättelsen i Lukasevangeliet?
7. Vad handlar Apostlagärningarna om?
8. Vem var Paulus?

Arbeta med texten

9. I de fyra evangelierna finns flera berömda texter. Försök med bokens hjälp att ge exempel på några stycken. Välj dem du tycker är mest intressanta.
10. Varför är Paulus en så viktig person för kristendomen? Försök förklara vad han gjorde som var så betydelsefullt och hur han gjorde det?
11. På vilket sätt skiljer sig Johannesevangeliet från de övriga evangelierna?
12. Hur kom Paulus brev till?

Arbeta vidare

13. I den predikan som kallas för Bergspredikan finns de flesta av Jesu tankar om livet samlade. Läs Bergspredikan, Matt. 5–7, i en Bibel.
    a. Ta fram de tankar som du känner igen.
    b. Välj ut det du själv skulle vilja leva efter.
    c. Diskutera med en klasskamrat de tankar som du inte förstår. Försök tillsammans att förstå.
    d. Diskutera de tankar du inte tycker om med en klasskamrat. Motivera varför du tycker som du gör.
14. Det är först på senare år som kvinnor har fått bli präster i den protestantiska kyrkan. I den ortodoxa och katolska kyrkan får kvinnor fortfarande inte bli präster. Ta reda på när kvinnor fick bli präster i Svenska kyrkan, och hur många kvinnliga präster det finns idag.

Den kristna läran växte fram

De första gudstjänsterna, prästerna och biskoparna

De som kom till de första kristna församlingarna var ofta slavar och människor från de lägre samhällsklasserna. De tilltalades av budskapet om att alla människor är lika mycket värda, om man så var slav, rik, fattig, man, kvinna, jude eller grek. Men även rika personer blev kristna, och då framför allt kvinnor.

Bilden är tagen i en koptisk kyrka i Stockholm. Den koptiska kyrkan kommer ursprungligen från Egypten och är en av de äldsta i världen. Prästen delar ut välsignat bröd vid nyårsfirandet, som i den koptiska kyrkan äger rum i september.

Gudstjänsterna var enkla och innehöll sång, bön och läsning ur de brev som Paulus skickat. Man drack vin och åt bröd för att minnas Jesus.

Några medlemmar i församlingen utsågs till att ta mer ansvar än andra. Dessa personer blev biskopar och präster. Detta skedde redan på 100-talet.

För att bli medlem i församlingen måste man vara döpt, och dopet utförde biskoparna och prästerna.

Svåra förföljelser

År 64 brann Rom och kejsaren skyllde på de kristna. I samband med de förföljelser som uppstod dog antagligen både Paulus och Petrus. De kristna som dog för sin tro kallas för *martyrer*.

I slutet av 200-talet ville den dåvarande kejsaren slutligen utrota alla kristna. Den som inte tillbad och visade vördnad för kejsaren avrättades. Många kristna vägrade, andra blev rädda och övergav sin tro eller höll den hemlig.

martyr
=
en som dör för sin tro

Religionsfrihet på 300-talet

I början av 300-talet skedde en stor omsvängning, och förföljelserna upphörde helt. Det berodde på att den romerske kejsaren Konstantin blev kristen. Han införde religionsfrihet, och helt plötsligt kunde människor utöva den religion de själva ville.

Nu när kejsaren var kristen fick kristendomen en helt ny ställning i romarriket, och det blev viktigt att veta vad som var sann kristen tro. Därför sammankallade kejsar Konstantin biskopar och präster till ett möte år 325. De träffades i Nicea i Turkiet för att skriva en trosbekännelse. En trosbekännelse är en text som sammanfattar tron. Än idag används trosbekännelsen från Nicea i kyrkor runt hela världen.

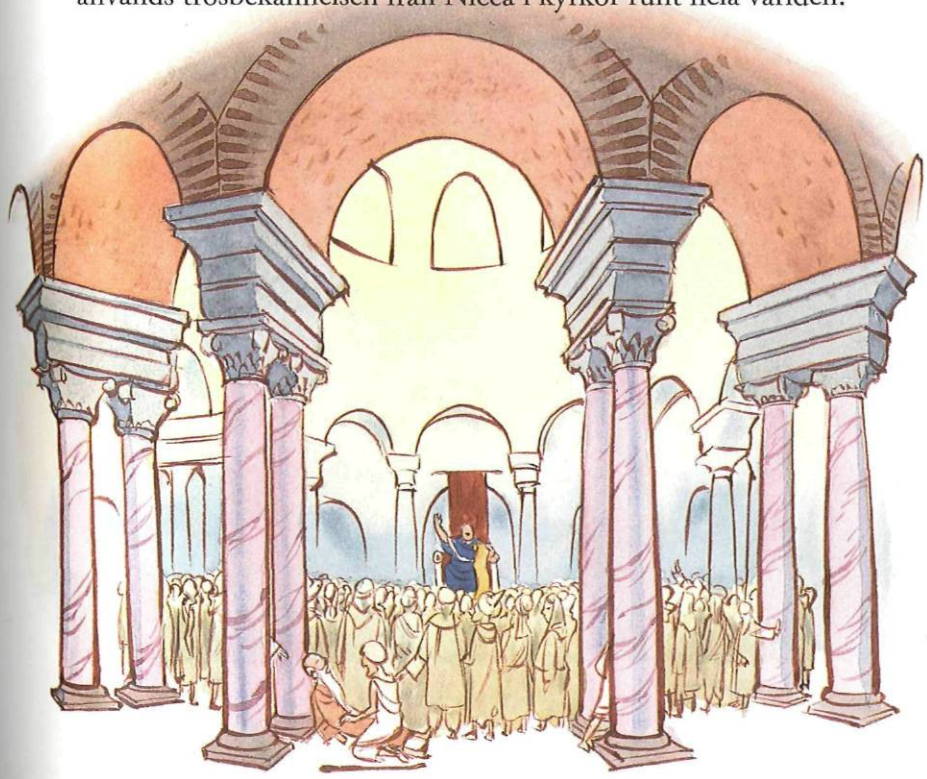

Cirka 300 personer, biskopar och präster från hela Medelhavsområdet samlades i Nicea år 325. Många av deltagarna hade förföljts för sin tros skull och suttit i fängelse eller torterats. Pafnutios från Egypten hade blivit halvblind och dessutom fått hälsenan avsliten. Paulos från Neocaesarea hade förlorat sina händer på grund av tortyr. Men nu satt de här tillsammans med kejsaren själv. Mötet öppnades och kejsaren höll ett tal på latin. De visste vad de skulle göra: komma överens om vad kristen tro var.

Triangeln är symbolen för Gud. De tre hörnen står för Fadern, Sonen och Anden.

En treenig Gud

Deltagarna vid kyrkomötet år 325 kom fram till att Gud visar sig på tre sätt, som Fader, Son och Ande. Gud är alltså tre personer i en = en treenig Gud.

1. Gud visar sig som en *fader*, som bryr sig om sina barn.
2. Gud visar sig som *Jesus*, som kallades för Guds son.
3. Gud visar sig också som *Anden*. Ordet Ande skulle kunna översättas med kraften, den kraft som är Gud. Anden syns inte, den är som vinden, vi ser bara vad den åstadkommer. När träden vajar vet vi att det beror på vinden. När goda saker händer i världen är det Guds kraft, Anden, som åstadkommer det, menar kristna.

På Jesu tid hade man inte den kunskap vi har idag, om att ett barn ärver egenskaper från både mamma och pappa, och dessutom från tidigare släktled som farfar eller mormor. Då trodde man att sonen var en exakt kopia av pappan och inget annat. För att visa att Jesus var Gud kallade man honom därför för Guds son.

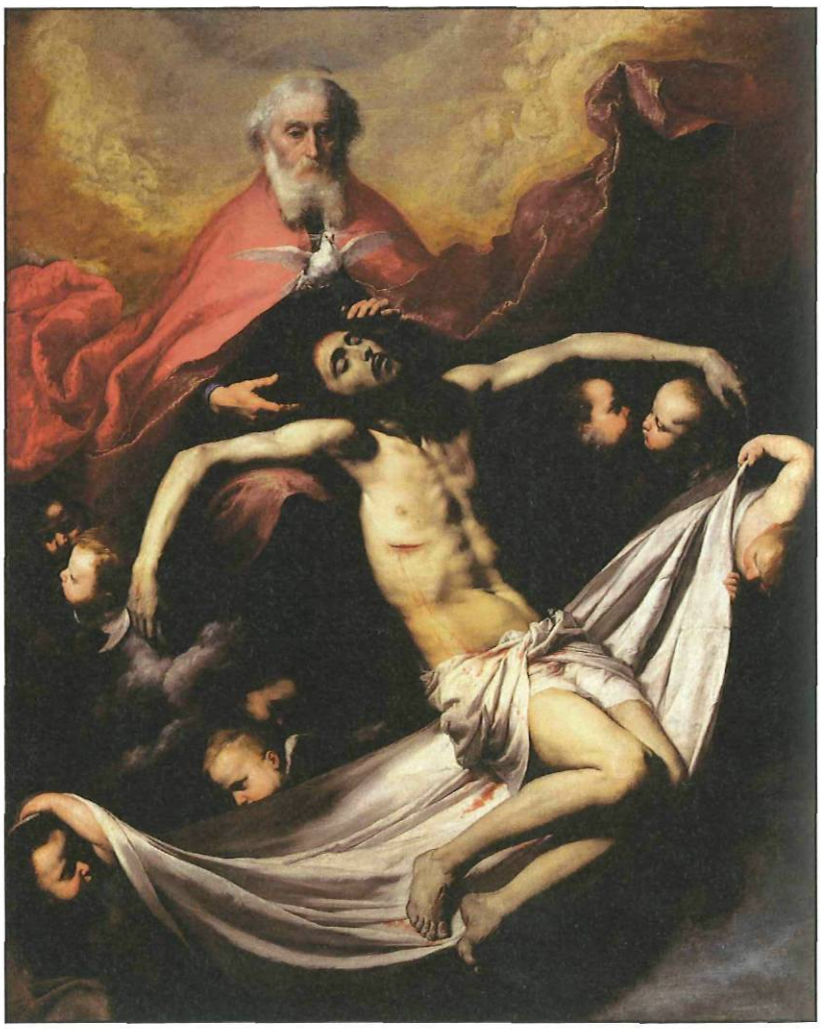

Enligt kristendomen visar sig Gud på tre sätt: som Fader, Son och Ande. I denna målning har den spanske konstnären Jusepe de Ribera avbildat Gud som en klassisk fadersgestalt, en äldre man med långt skägg. Han utstrålar trygghet. Duvan symboliseras av Anden. Målningen är gjord på 1600-talet.

Varför måste Jesus dö?

Enligt Nya testamentet hade människorna gång på gång glömt bort Gud och brutit mot överenskommelser som slutits. Därför måste något ske. Som när två kompisar är osams, och något måste ske för att det ska bli bra igen. Någon måste säga eller göra något, till exempel ge en blomma, en kram eller säga förlåt.

Enligt kristen tro var det Jesus som måste dö för att det skulle blir bra mellan människan och Gud, även om Jesus inte gjort något fel.

Jesus uppstår från döden – det är viktigast

I Nya testamentet berättas att Jesus läggs i en grav efter korsfästelsen, men att han på tredje dagen uppstår från de döda. På det sättet visade Jesus att döden kunde besegras. Döden är enligt kristen tro människans värsta fiende, men den människa som tror på Jesus kommer att besegra döden och få evigt liv.

Gud är kärleken

Kärlekstemat återkommer i hela den kristna tron: Gud älskar världen och människorna och vill rädda dem från ondskan. I Nya testamentet beskrivs Gud så här:

> "Gud är kärlek, och den som förblir i kärleken förblir i Gud och Gud i honom."
>
> *(Första Johannesbrevet 4:16)*

SAMMANFATTNING

- Det tog flera hundra år innan den kristna tron blev fastställd. Kristna levde utsrpidda i Romarriket och periodvis förföljdes de svårt för sin tros skull. Många led martyrdöden.
- När kejsar Konstantin blev kristen i början av 300-talet ändrades förhållandena plötsligt. Kejsaren bestämde att religionsfrihet skulle råda i hela riket.
- För att göra klart vad som var kristen tro sammankallade Konstantin biskopar och präster till ett möte i staden Nicea år 325. I en trosbekännelse förklarades att Gud visar sig i tre personer: Fadern, Sonen (Jesus) och Anden, och det kallas för treenighet.
- Andra viktiga delar i kristen tro är att Jesus dör för att människan ska räddas, och när Jesus uppstår från döden visar han att döden kan besegras.

Riktningar

Tre stora huvudgrupper

I kristendomen finns flera riktningar. Fortfarande bildas nya kyrkor varje dag, så det är svårt att få grepp om dem alla. Men både gamla och nya kyrkor tillhör någon av de tre stora huvudgrupperna:

- Katolska kyrkan
- Ortodoxa kyrkan
- Protestantiska kyrkan

Katolska kyrkan och ortodoxa kyrkan och kom till på 1000-talet e.Kr. Det visade sig att de kristna i väst, med anknytning till Rom, hade en annan syn i många frågor än de som levde i östra delen av Medelhavet. Till slut gick det inte att hålla ihop kyrkan, och år 1054 delades den i två stora grenar: den katolska i väst och den ortodoxa i öst.

Den protestantiska kyrkan bildades först på 1500-talet. Tillsammans har de tre kyrkorna över 2 miljarder anhängare, vilket gör kristendomen till världens största religion.

Påven leder kyrkan tillsammans med biskopar och kardinaler. Kardinaler är de främsta biskoparna och ansvarar för stora områden. Kardinalen i norra Tyskland har exempelvis ansvar för kyrkan i Tyskland och för Norden.

Katolska kyrkan

Katolska kyrkan är utan jämförelse den största kristna riktningen med mer än en miljard anhängare.

Den katolska kyrkan är organiserad som en pyramid. Längst upp finns en person med mycket makt. Det är påven. Längst ner finns många med mindre makt. Denna ordning kallas för hierarki, som betyder helig ordning.

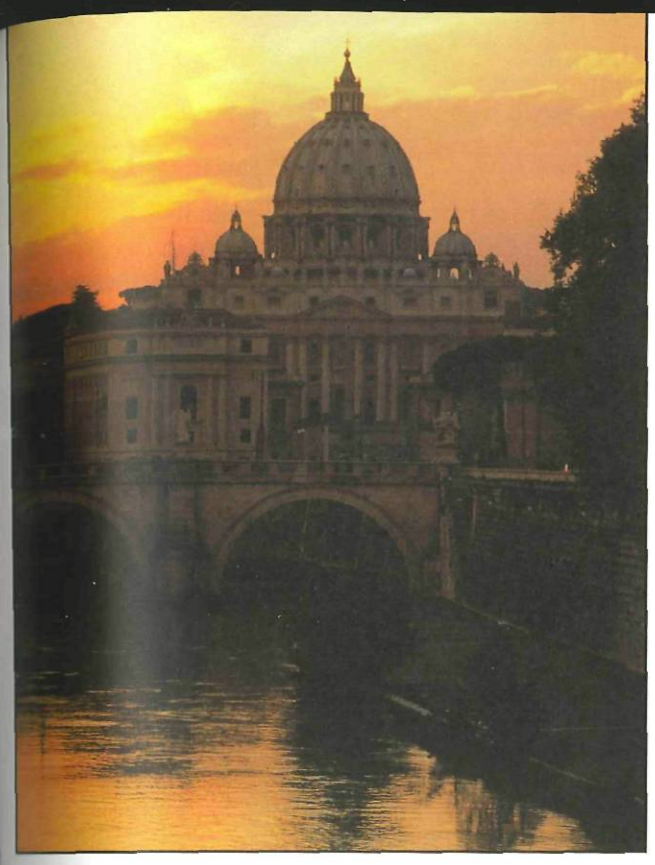

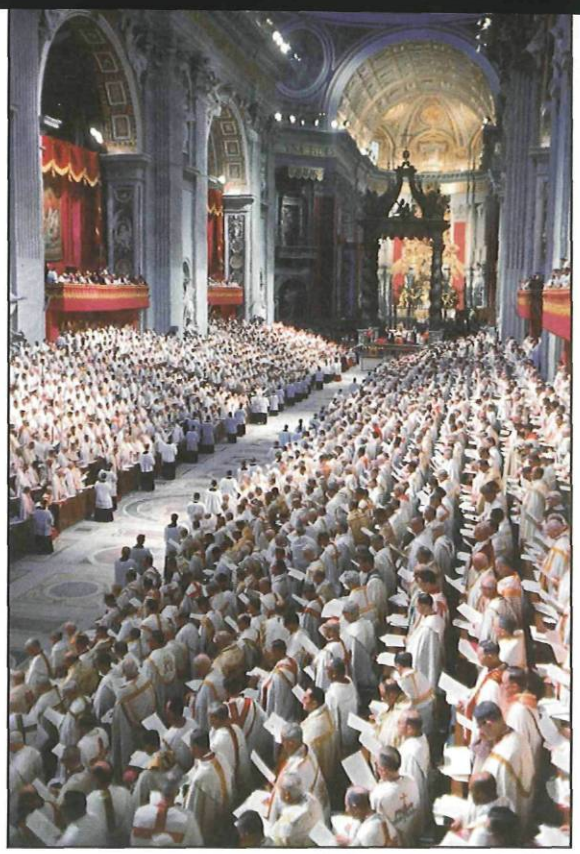

Världens största kyrka ligger mitt i Rom i världens minsta stat Vatikanstaten med cirka 400-500 invånare.

Påven

Påven bor i Rom, i den lilla staten Vatikanen, världens minsta stat. Påven leder kyrkan tillsammans med sina cirka 500 medarbetare. De fungerar som en regering och kallas *kurian*. Olika frågor som gäller tron och kyrkan behandlas av kurian.

Ibland skriver påven brev som skickas runt i världen, så kallade rundskrivelser. I dessa ger han allmäna råd eller svarar på frågor som ställts till honom. Det kan handla om hur kristna ska leva i samhället och i familjen. Det kan även gälla politiska frågor.

När en påve dör samlas alla kardinaler i Rom. De stänger in sig i Vatikanen för att rösta fram vem av dem som ska väljas till påve. De kommer inte ut förrän en av dem fått två tredjedelar av rösterna.

En kvinna kan aldrig bli påve, eftersom påven väljs bland kardinalerna. För att bli kardinal måste man vara präst, och en kvinna kan inte bli präst i katolska kyrkan. Det beror, enligt katolikerna, inte på att kvinnor är sämre än män, utan på tradition. Det fanns exempelvis inga kvinnor bland de tolv apostlarna som följde Jesus.

kurian
=
påvens regering

Helgon

Ett helgon är en människa som under sitt liv utfört många goda handlingar och som på ett särskilt sätt kämpat för sin kristna tro. Efter sin död blir en sådan människa utsedd till helgon av påven. Det sker efter en lång process, där flera människor måste kunna berätta att det hänt märkliga saker kring det blivande helgonet.

I varje katolsk kyrka finns det flera helgonbilder och helgonstatyer. Jesu mamma Maria är det mest uppskattade helgonet. En katolik ber inte till ett helgon, utan genom helgonet, som kan förmedla bönen till Gud och ge bönen extra kraft.

FÖRDJUPNING

DEN HELIGA BIRGITTA

Den heliga Birgitta är känd över hela världen. Hon föddes år 1303 i Sverige och var redan som litet barn en mystiker. En mystiker ägnar sig åt det gåtfulla. Som sjuåring såg Birgitta jungfru Maria, Jesu mamma, i en syn. I synen satte Maria en krona på Birgittas huvud.

När Birgitta var tretton år giftes hon bort och fick tillsammans med sin man åtta barn. Efter 27 års äktenskap dog mannen, och Birgitta började ett helt nytt liv. Hon blev nunna i ett kloster som heter Alvastra. Hon fortsatte att få syner av Jesus och Maria. Hon skrev ner sina upplevelser, och så småningom blev de till en hel skrift som fick namnet *Uppenbarelser*. Birgittas uppenbarelser spreds först i Sverige och sedan i hela Europa.

Uppenbarelserna handlade dels om konkreta saker som fred mellan länder, dels om hur människor ska leva. Här är två exempel på hennes tankar:

"Allt du äger utöver det allra nödvändigaste är stöld."

"Vi förvandlas till det vi älskar."

Birgitta fick tillåtelse att starta en egen klosterorden 1373, Birgittinorden. 1391 helgonförklarades hon. Så sent som 1999 upphöjdes hon dessutom till en av Europas sex skyddshelgon. På utsidan av S:t Peterskyrkan i Rom finns en åtta meter hög staty av heliga Birgitta.

Munkar och nunnor

Munkar och nunnor är mycket betydelsefulla för den katolska kyrkan.

Munkar och nunnor har valt att leva ett liv i Guds tjänst, och de lever i celibat. *Celibat* innebär att man inte gifter sig med någon kvinna eller man och att man inte har sex. Munkar och nunnor menar att det går bättre att tjäna Gud och medmänniskor när inte barn, fruar och män distraherar. Förenklat kan man säga att de är gifta med Gud.

Birgittasystrarna har valt att leva sina liv i gemenskap med Gud. År 2003 firades i Vadstena 700-årsjubiléet av heliga Birgittas födelse.

De sju sakramenten

Sakrament betyder helig handling. För en katolik är sakramenten ytterst viktiga, för det är genom dem som man får kontakt med Gud. Sakramenten är också till stöd för den som vill leva ett rätt kristet liv.

Det finns sju sakrament:

1. *Dop (barndop)*
2. *Bot (eller bikt)*
3. *Nattvard*
4. *Konfirmation (13–14-årsåldern)*
5. *Äktenskap (det går inte att skiljas)*
6. *Prästvigning (bara manliga präster)*
7. *De sjukas smörjelse (en svårt sjuk blir välsignad)*

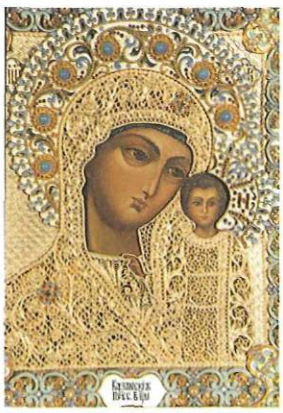

Ikon betyder bild. Att måla en ikon kräver stor kunskap och känsla. Man får inte måla hur som helst, för det är många regler som ska följas. Ortodoxa brukar beskriva *ikoner* som mer än bara bilder, *de är fönster mot himlen.* Ikoner finns inte bara i kyrkan utan också i hemmen. Ikoner anses ibland kunna bota sjuka.

Ortodoxa kyrkan

Den ortodoxa kyrkan består av ett antal fristående kyrkor som fått namn efter det land de finns i. Den största ortodoxa kyrkan är den rysk-ortodoxa. Andra stora är grekisk-ortodoxa och serbisk-ortodoxa kyrkan.

Även om kyrkorna har olika namn är de mycket lika varandra när det gäller tro och traditioner.

Gudstjänsten är speciell

Den ortodoxa kyrkan anser att den representerar de äldsta kristna tankarna. Gudstjänsten firas på samma sätt som de första kristna generationerna gjorde, ingenting är ändrat. Gudstjänsten är som ett skådespel och handlar om Jesu liv.

I de flesta ortodoxa kyrkor står gudstjänstbesökarna under hela gudstjänsten. Prästen sjunger entonigt och vackert och läser böner och texter ur Bibeln. Han svänger med ett rökelsekar, går runt i kyrkan och håller upp Bibeln så att alla kan se den.

Längst fram i kyrkan finns en vägg som kallas *ikonostas.* Väggen heter så för att den är täckt av bilder, så kallade ikoner, som föreställer Jesus, Maria och några apostlar.

I ikonostasen finns tre dörrar, och genom dem går prästerna ut och in. När prästen är bakom väggen är han i himlen, när han går ut kommer han med budskap från Gud till folket i världen.

ikonostas
=
en bildvägg

Sakramenten eller mysterierna

Ortodoxa kyrkan har samma sju sakrament som katolska kyrkan har, men kallar dem helst för mysterier. Det finns också några skillnader i hur de utövas. I den ortodoxa kyrkan döps och konfirmeras till exempel barnet vid samma tillfälle. En präst bör vara gift om han inte är biskop. De människor som ingått äktenskap får inte skilja sig.

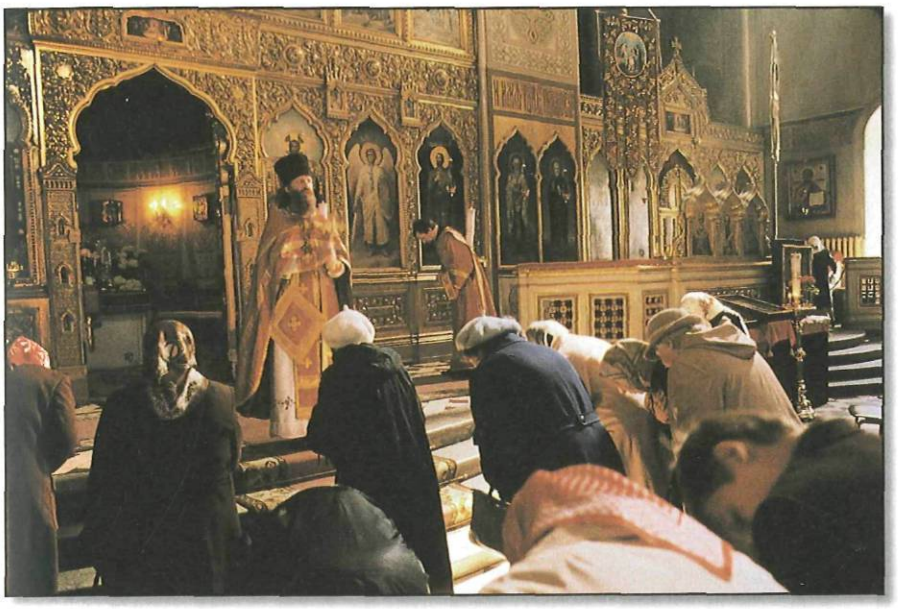

Det är enkelt att se vilken riktning en kyrka tillhör. I ortodoxa kyrkor finns en stor vägg med bilder, som kallas ikonostas. Ikonostasen finns längst fram i kyrkan. I en katolsk kyrka finns alltid statyer av helgon, särskilt av Maria. I en protestantisk kyrka finns inga helgonstatyer men alltid en centralt placerad predikstol. Från predikstolen håller prästen sin predikan.

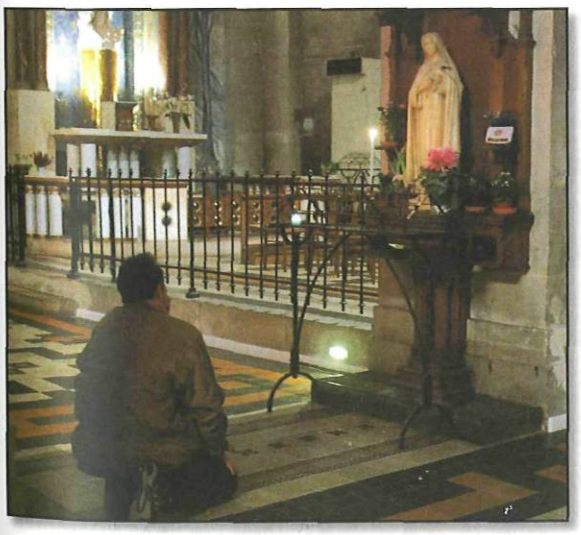

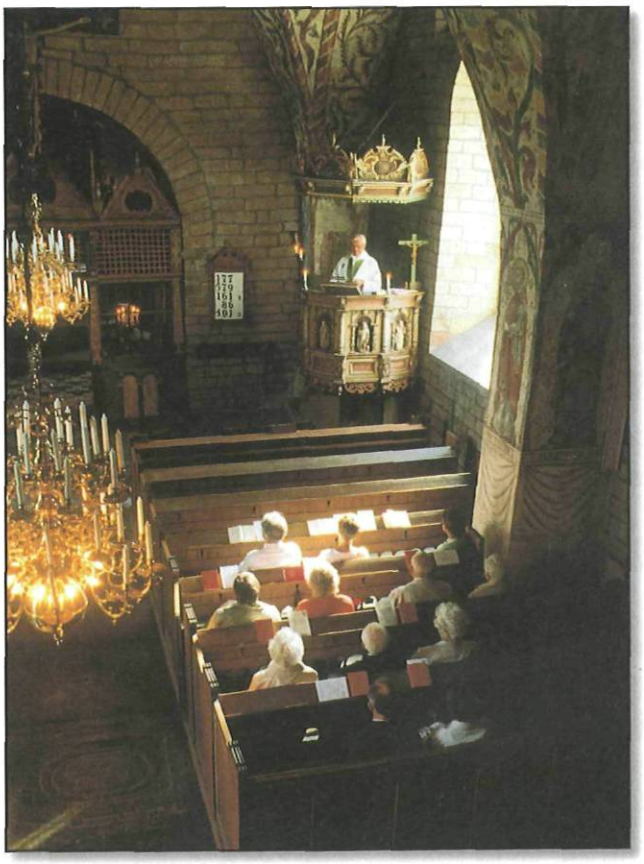

Den protestantiska kyrkan

Den tredje stora kristna riktningen är den protestantiska kyrkan. Den kom till på 1500-talet genom att en man som hette Martin Luther protesterade mot den katolska kyrkan. Det är därför den kallas för den protestantiska kyrkan.

Inom den protestantiska kyrkan finns tre olika kyrkor: *Den lutherska kyrkan*, *den reformerta kyrkan* och *den anglikanska kyrkan*.

Sverige är sedan 1500-talet ett protestantiskt land, och Svenska kyrkan tillhör den lutherska kyrkan. Innan vi går in på det som kännetecknar protestantiska kyrkor ska vi först se bakåt i tiden. Varför protesterade Luther mot den katolska kyrkan?

Det började med Martin Luthers protest

Luther älskade det goda livet och han lär ha sagt: "Den som inte älskar kvinnor, vin och sång, förblir en narr sin levnad lång." Målning av Lucas Cranach den äldre från 1529.

Martin Luther levde mellan åren 1483 och 1546. Han tog sin tro på stort allvar och blev munk. Han bad, fastade och studerade Bibeln mer än de flesta, men trots alla sina ansträngningar kände han sig inte nöjd. En dag förstod han att det liv han levde inte var rätt. Han kom fram till att en människa inte behöver göra goda gärningar för att duga inför Gud. Hon behöver inte leva i celibat, behöver inte fasta så mycket och behöver inte känna krav på sig att vara så duktig. Det enda som krävs av en människa är att hon tror på Gud.

Vid den här tiden byggdes S:t Peterskyrkan i Rom, och till det behövdes mycket pengar. Kyrkan sålde därför så kallade avlatsbrev till människor som ville få förlåtelse för sina synder. Den som köpte ett avlatsbrev blev förlåten för de fel som han eller hon hade begått. Det var många människor som köpte avlatsbrev, och pengar strömmade in till kyrkan.

Men Luther och en del präster protesterade. Synden kan man inte köpa sig fri ifrån, den måste man ångra själv, menade de. De protesterade också mot att påven och biskopar levde ett liv fyllt av fester och kvinnor. Ett sådant liv var nämligen långt ifrån den livsstil kyrkan lärde ut.

Till slut satte Luther upp 95 teser på en kyrkport i sin hemstad Wittenberg. Där formulerade han sin protest mot det som han uppfattade som fel i den katolska kyrkan.

Påven blev rasande och bannlyste Luther. Luther hotades till livet och han valde då att hålla sig gömd under nästan ett helt år. När Luther återvände till sin hemstad fick han många anhängare. Han slutade som munk och gifte sig med en före detta nunna. De fick många barn och levde lyckliga under många år.

en tes
=
ett påstående

bannlysa
=
Påven tillåter att någon dödas

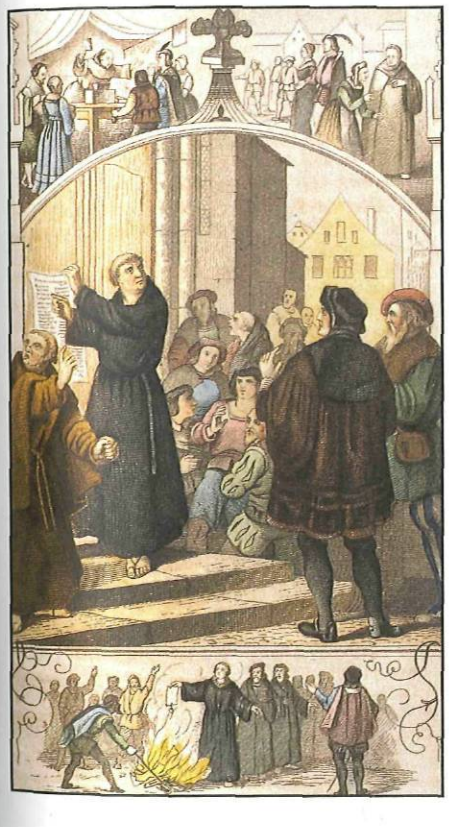

Bilderna är hämtade ur en tysk bok för ungdomar från 1852. Bilderna beskriver Martin Luthers liv. Längst upp till vänster säljer präster och munkar brev som ger syndernas förlåtelse. Detta protesterade munken Luther mot och satte upp 95 teser på kyrkoporten i sin hemstad. Han utsattes då för förföljelser och hans skrifter brändes på bål, vilket visas längst ner.
På bilden till höger ser vi hur Luther levde då han lämnat munklivet. På den övre bilden gifter hans sig och på bilden under firar han jul tillsammans med sin hustru och sina barn. Bilden längst ner visar en sjuk och döende Luther.

Luthers nya tankar

Luther ville att människan själv skulle tänka och ta ställning till sitt liv, inte bara göra som prästerna sa. Människan kunde själv läsa Bibeln och på egen hand söka efter Gud. Präster och påvar behöver inte förklarar hur det ska vara, menade Luther. Denna förändring kallas för reformationen. Att reformera är att ändra på det som är och vilja göra saker och ting bättre.

FÖRDJUPNING

LUTHERS LÄRA:

- Människan blir frälst (som betyder räddad) genom tro, inte genom goda handlingar.
- Bibeln är det enda en människa behöver rätta sig efter.
- Det finns bara två sakrament beskrivna i Bibeln, och det är dopet och nattvarden. Därför tog han bort de andra fem som katolska kyrkan har.
- Ingen ska vara munk eller nunna, för Gud vill att vi ska leva som vanliga människor i samhället där alla har en betydelsefull uppgift.
- Alla yrken är lika viktiga. Det är inte finare att vara präst än att vara bonde, lärare eller vägarbetare.
- Det ska inte finnas någon påve, det står det inget om i Bibeln. Detta tilltalade kejsare och kungar som slapp påvens inflytande över landet.
- Helgon och helgondyrkan står det inget om i Bibeln, så det togs bort.
- Alla kan läsa och förstå Bibeln, inte bara präster. Därför måste den översättas till varje lands språk, vilket också skedde i rask takt.
- Gudstjänsten ska firas på landets eget språk, så att alla kan förstå. Tidigare firades gudstjänsten på latin.
- Det ska vara roligt att gå i kyrkan, därför införde han psalmsång för alla.

FÖRDJUPNING

DEN REFORMERTA KYRKAN OCH DEN ANGLIKANSKA KYRKAN

Reformationen spreds snabbt från Tyskland till andra länder. Där fick kyrkorna en lite annan utformning än i den lutherska, även om Luthers tankar låg till grund också för dem.

I Schweiz grundade Jean Calvin (1509-1564) en kyrka som har fått flera namn: calvinska, reformerta eller presbyterianska kyrkan. Den finns främst i Schweiz, Holland, Scottland och USA.

Calvin var mycket sträng i sin tro och poängterade vikten av att följa Bibelns alla bud. Calvin uppmanade alla människor att leva enkelt och att undvika alla världsliga nöjen som dans och lyx. Bilder och statyer togs bort från kyrkan. Dagens reformerta kyrkor har tagit avstånd från många av Calvins tankar, men fortfarande är gudstjänsten enkel.

I England skapades en kyrka som heter anglikanska kyrkan. Den anglikanska kyrkan tog intryck av både protestantiska och katolska traditioner. Gudstjänsten påminner mycket om en katolsk gudstjänst. Ledare för kyrkan är inte påven utan ärkebiskopen i England.

SAMMANFATTNING

- Det finns tre stora kristna huvudriktningar: katolska kyrkan, ortodoxa kyrkan och protestantiska kyrkan.
- Katolska kyrkan är den största kristna riktningen i världen och dess ledare är påven.
- De sju sakramenten är grunden för den katolska kyrkans liv.
- Den ortodoxa kyrkan består av ett antal fristående kyrkor som fått namn efter det land de finns i. De är mycket lika varandra trots sina olika namn. Kyrkans överhuvud är patriarken i Istanbul.
- Ortodoxa kyrkan har lika många sakrament som den katolska men kallar dem för mysterier.
- I början av 1500-talet växte en protesträrelse fram mot den katolska kyrkan i Europa. Det ledde till att den protestantiska kyrkan bildades.
- Martin Luther ledde protesträrelsen och hans tankar utgör grunden i den förändring som kallas reformationen.

UPPGIFTER

Frågor på texten

1. Vad menas med en treenig Gud?
2. Vilka är de tre stora kristna riktningarna?
3. Vad heter staden som påven bor i?
4. Vad heter hans "regering"?
5. Vad kännetecknar en människa som blir helgonförklarad?
6. När levde den heliga Birgitta?
7. Vad innebär det att leva i celibat?
8. Vilka är de sju sakramenten?
9. Vad är en ikonostas?
10. Vad heter den kyrka som Martin Luther la grunden till?

Arbeta med texten

11. Hur uppstod de tre huvudriktningarna inom kristendomen?
12. Vem kan väljas till påve, och hur går valet till?
13. Varför lever munkar och nunnor i celibat?
14. Sammanfatta den heliga Birgittas liv och det hon blev känd för.
15. Hur går gudstjänsten till i en ortodox kyrka?

Arbeta vidare

16. Vad heter dagens påve och hur länge har han varit påve?

Vardag och högtid

Hur är det att vara kristen?

En kristen tror att Jesus levde på jorden för tvåtusen år sedan för att förklara för oss människor hur Gud har tänkt sig att vi ska ta hand om våra liv.

Jesus sa i sina predikningar att man ska älska varandra, tro på Gud och lyda hans bud. Han undervisade sina lärjungar och uppmanade dem också att förlåta och att inte döma.

> "Allt det du vill att andra ska göra mot dig, det ska du också göra mot dem."
>
> (Matt 7:12)

Varför ska en kristen be?

Bönen är ett samtal med Gud. Under bönen visar en kristen tacksamhet för livet och att hon eller han gör sitt bästa för att leva enligt Guds vilja. När en kristen ber använder han eller hon ofta bönen Vår fader (Fader vår), men man kan också använda sina egna ord.

Vilodagen

När Gud skapade världen gjorde han det på sex dagar. Den sjunde dagen vilade han. Den som är kristen ska också vila på den sjunde dagen, eftersom Gud visade att man behöver vila när man har arbetat. Därför är det olämpligt för kristna att arbeta på söndagen, som är de kristnas vilodag. I stället ska kristna fira denna dag, och minnas att man har Gud att tacka för sitt liv.

På lördagskvällen klockan 18.00 ringer man i kyrkklockorna. Det kallas för helgmålsringning. På så sätt får alla veta att helgens vilodygn har börjat. I kyrkan är det helgmålsbön på lördagskvällen, och på söndagen firas en gudstjänst. Under gudstjänsten predikar en präst med utgångspunkt ur Nya testamentet.

Varför ska den som är kristen gå till en kyrka?

Ända sedan den tid då människor hade egna minnen av Jesus har kristna samlats i kyrkan varje söndag. Man samlas för att vara tillsammans och minnas Jesu liv och budskap. Vid gudstjänsten som hålls delar man bröd och vin, till minne av den sista måltiden som Jesus och lärjungarna hade tillsammans. Detta kallas nattvarden.

Tideräkning

Tideräkningen före och efter Kristus utgår från det år då Kristus, Jesus, föddes. Tiden innan och efter detta år, räknades i antal år före respektive efter Kristi födelse. På senare år har forskningen visat att Jesus troligen föddes några år f.Kr.

VÅR FADER

**Vår Fader, du som är i himlen.
Låt ditt namn bli helgat.
Låt ditt rike komma.
Låt din vilja ske, på jorden
så som i himlen. Ge oss idag
det bröd vi behöver.
Och förlåt oss våra skulder
liksom vi har förlåtit dem
som står i skuld till oss.
Och utsätt oss inte för prövning
utan rädda oss från det onda.
Ditt är riket. Din är makten
och äran i evighet.
Amen.**

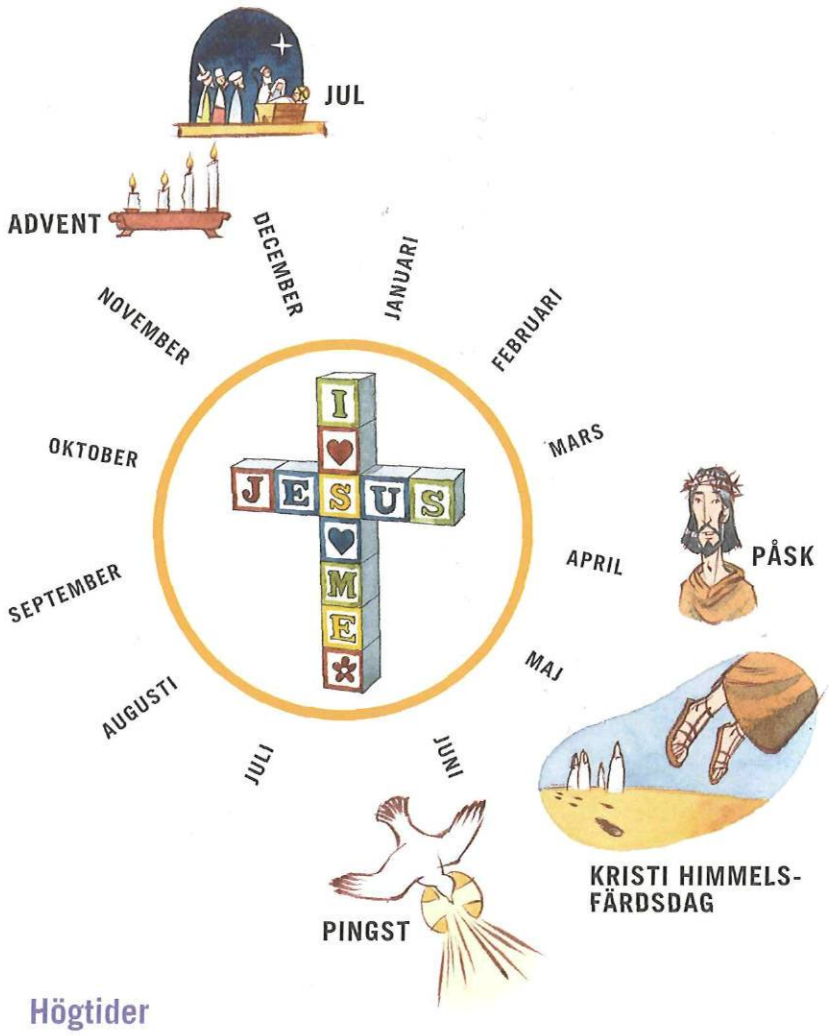

Högtider

Advent

Ordet advent betyder ankomst. Det är en högtid som visar att kristna väntar på att fira att Jesus kommit till jorden. Fyra söndagar i rad före jul tänder man ett ljus i adventsstaken som tecken på att tiden för Jesu födelse närmar sig.

Jul

Julen infaller i december, och då firar den som är kristen Jesu födelse på juldagsmorgonen. I kyrkan hålls en speciell gudstjänst som kallas julotta. Prästen läser ur evangeliet det glada budskapet om hur Jesus föddes för att berätta för människor om Guds rike.

Påsk

Påsken firas på våren och handlar om hur Jesus förrådes, fängslades, dömdes, korsfästes och sedan återuppstod från de döda. Den som är kristen går denna vecka från sorgen på långfredagen, då man minns hur Jesus dog på korset, till glädjen på påskdagen då Jesus uppstod från de döda.

Kristi himmelsfärdsdag

Den som är kristen tror att Jesus vandrade omkring i fyrtio dagar efter sin uppståndelse och visade sig för dem som trodde på honom. Han gjorde det för att visa att det finns ett evigt liv för de troende. Sedan tog Gud honom till sig i himlen, och det är därför den som är kristen firar Kristi himmelsfärdsdag, den dagen Jesus färdades till himlen.

Pingst

Pingst firar kristna för att minnas att den heliga Anden kom till lärjungarna femtio dagar efter påsk. Den händelsen blev signalen för lärjungarna att lyda Jesu befallning och ge sig ut för att berätta för alla människor om det glada budskap som Jesus hade kommit med.

Vem är kristen?

En kristen person är den som tror på Fadern, Sonen och den heliga Anden och tillhör en kristen församling.

Dop och konfirmation är viktiga symbolhandlingar som visar att man tillhör en kristen församling. Det finns olika sätt att döpa människor, en del kristna kyrkor döper vuxna och andra döper barn. Konfirmationen är sedan en bekräftelse av dopet, ett bevis på att den som är döpt vill vara kristen. Några kristna kyrkor har konfirmationen omedelbart efter dopet. Andra låter det gå många år från att man som litet barn döps, till dess att man som tonåring konfirmeras och visar att man vill fortsätta att tillhöra den kristna församlingen.

Ett ungt par har valt att gifta sig utomhus i en skogsglänta i Sörmland.

Giftermål

En kristen person kan gifta sig i kyrkan, eller på någon annan plats om man hellre vill det. En präst viger det par som bestämt sig för att leva tillsammans.

Begravning

När någon har dött hålls en begravningsceremoni i en kyrka eller ett kapell, och det är en präst som leder den. Den som dött ska sedan begravas på en kyrkogård. Man kan välja att begravas i en kista, eller att låta kroppen kremeras. Vid en kremering bränns kroppen, och askan läggs i en urna. Urnan kan begravas på en särskild gravplats, men man kan också låta askan strös i en minneslund på en kyrkogård. En del vill helst att deras aska sprids för vinden över havet eller i skogen, och då måste man ansöka om särskilt tillstånd.

Vad som händer efter döden beror på om den som har dött har trott på Gud och levt som Jesus lärde. Det kommer att visa sig på domens dag, den dag då Gud ska bestämma om man får komma till himlen eller helvetet.

SAMMANFATTNING

- Jesus predikade att alla människor ska älska varandra.
- Bönen är ett samtal mellan människa och Gud.
- Från lördag eftermiddag till söndagens solnedgång är det helg och vilodag.
- Den kristna tideräkningen utgår från det år när man tidigare trodde att Jesus föddes.
- I kyrkan hålls gudstjänster, dop, konfirmationer, bröllop och begravningar.

UPPGIFTER

Frågor på texten

1. Varför är söndagen en vilodag för de kristna?
2. Vad är helgmålsringning?
3. Vad är nattvard?
4. Vad betyder ordet advent?
5. Varför tänder man ett ljus i en adventsstake fyra söndagar före jul?
6. Vad hände på långfredagen?
7. Vad är Kristi Himmelsfärdsdag?
8. Vad firar kristna vid pingst?

Arbeta med texten

9. Vilket var kärnan i Jesu budskap till människorna?
10. Påsken firas av både kristna och judar, men av olika skäl. Gör en jämförelse.
11. Vad är konfirmation och när sker den?
12. Vad tror kristna kommer att hända efter döden?

Arbeta vidare

13. Hur vet man att Jesus har levt? Försök ta reda på om det står skrivet om Jesus någon annanstans än i Nya testamentet.